

А. П. ГЕТЬМАН

**КОМПЛЕКСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ
СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНОГО СТАНУ
ПРАВА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ***

Актуальність теми монографічного дослідження не викликає сумнівів, оскільки в сучасних умовах правове регулювання екологічної безпеки в Україні є одним із найважливіших напрямів розвитку суспільства, в якому, згідно з Конституцією України, життя і здоров'я людини, її честь і гідність, недоторканість та безпека визнаються найвищою соціальною цінністю та мають гарантуватися шляхом реалізації встановленого в статті 16 Конституції України обов'язку держави забезпечувати екологічну безпеку, підтримувати екологічну рівновагу на своїй території від різних джерел впливу за рахунок широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів.

© ГЕТЬМАН *Анатолій Павлович* – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України, проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

* Краснова Ю.А. Право екологічної безпеки України: теоретичні аспекти: монографія. Київ: НУБіП України, 2017. 590 с.

За таких умов підвищується роль правової доктрини у виробленні загальної концепції правового регулювання екологічної безпеки в Україні, яка хоч і є об'єктом багатьох наукових досліджень, проте містить ряд проблемних питань, які не отримали комплексного дослідження. Так, поза увагою вітчизняної науки екологічного права залишаються не розкритими питання історичних етапів формування наукової думки про екологічну безпеку, визначення принципів, методів, системи права екологічної безпеки як підгалузі екологічного права, становлення її як комплексної галузі права, як науки та навчальної дисципліни та інші питання.

В цьому аспекті логічно правильною є структурна побудова монографічного дослідження Краснової Ю.А., яка складається з чотирьох розділів. Так, оригінальними видаються підходи автора до питань науково-методологічних засад формування права екологічної безпеки, коли вона досліджує об'єктивні передумови становлення норм та відносин права екологічної безпеки, здійснює огляд наукових підходів щодо його розвитку, пропонує визначення його понятійно-категоріального апарату (розділ I).

Огляд зазначених питань дозволив авторці встановити, що наукова дискусія з приводу сутності поняття «екологічна безпека» порушується багатьма науками (екологією, економікою, філософією, юриспруденцією) сприяла появі трьох самостійних напрямів її розуміння: статичну, гуманістичну та екологічну. Нею доведено, що всі зазначені види її розуміння певним чином закріплені в законодавстві різного рівня: в міжнародному, в європейському, в національному), а також те, що на даному етапі розвитку суспільства все більшої уваги набуває екологічна концепція, яка базується на пріоритеті Природи у її взаємодії з Людством. Авторка правильно робить висновок, що в більшості випадків саме антропогенна діяльність людини, як одного з видів живих істот, які населяють планету, все частіше завдає шкоду довкіллю, тому в еколого-правовій науці сформована думка про те, що «екологічна безпека» є кінцевою метою законодавства, одним із головних принципів раціонального природокористування та охорони навколишнього природного сере-

довища. У відповідності до цих принципів будь-яка екологічно значима діяльність та передбачувані у законодавстві і здійснювані на практиці природоресурсні і природоохоронні заходи повинні оцінюватись з позиції екологічної безпеки і виступати запорукою її досягнення.

Такий підхід став основою для формування Ю.А. Красновою власної концепції подальшого розвитку права екологічної безпеки як галузі права, як правової науки, як навчальної дисципліни, як системи законодавства та напряму екологічної державної політики.

Зокрема, авторкою з належним обґрунтуванням доведено, що право екологічної безпеки слід вважати комплексною галуззю права, системою правових норм, які спрямовані на врегулювання сукупності суспільних правовідносин у сфері забезпечення належного стану захищеності навколишнього природного середовища і життєво важливих інтересів суспільства, людини і громадянина від можливого негативного впливу на них господарської та іншої діяльності, а також від загроз виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру в сьогоденні і в майбутньому часі, або ж гарантованою законодавством системою політичних, правових, економічних, екологічних, технологічних та інших соціальних заходів на об'єктному, місцевому, регіональному, державному та міжнародному рівнях.

Тому предметом права екологічної безпеки Ю.А. Краснова пропонує визначити врегульовані нормами екологічного та інших галузей права суспільні відносини, що обумовлені екологічним ризиком, та які спрямовані на попередження виникнення небезпеки та захист навколишнього природного середовища, життя та здоров'я людини від небезпечного впливу з боку техногенних та природних чинників. Водночас нею наголошується, що правовідносини з локалізації та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру не мають входити до складу правовідносин із забезпечення екологічної безпеки, оскільки підставою їх виникнення є порушення вимог законодавства про екологічну безпеку.

Автором доведено, що право екологічної безпеки слід розглядати і як науку та навчальну дисципліну, яка являє собою систему поглядів, наукових підходів до поняття, предмета, об'єктів, системи цієї галузі та які роз'яснюють сутність правових норм даної галузі і формують її зміст. Доведено, що наука права екологічної безпеки є відносно молодою, почала розвиватися в Україні в межах екологічного права з 90-х років ХХ століття, на підставі закріплених в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. принципу пріоритетності вимог забезпечення екологічної безпеки, правового терміну «екологічна безпека», засобів її забезпечення. На цих засадах у вищих навчальних закладах започатковуються спеціальні дисципліни з цих питань, готуються навчальні посібники, здійснюються окремі наукові дослідження.

Важливим для еколого-правової науки є також досліджене автором питання принципів, методів та системи права екологічної безпеки як відносно самостійної галузі.

Наприклад, цікавим є підхід до розуміння методів права екологічної безпеки, під якими пропонується розуміти сукупність способів, засобів, прийомів, за допомогою яких здійснюється правовий вплив на суспільні відносини у сфері забезпечення екологічної безпеки шляхом законодавчого визначення: об'єктів, які слід захищати від впливу антропогенної діяльності; органів і осіб, на яких покладається обов'язок забезпечувати екологічну безпеку, дотримуватись екологічних вимог при здійсненні всіх видів виробничої та іншої господарської діяльності, які впливають на стан довкілля; можливості застосування договірних відносин, для яких характерна рівність сторін; юридичної відповідальності за порушення еколого-правових вимог і правил.

Імпонує й обраний Красновою Ю.А. підхід до визначення принципів права екологічної безпеки під якими вона пропонує розглядати основоположні ідеї, що виражають суть і соціальне призначення цієї галузі, відображають її головні властивості і особливості, адже їх дотримання може слугувати відповідним індикато-

ром правового соціального характеру діяльності держави по забезпеченню раціонального природокористування і охорони довкілля, захисту екологічних прав і законних інтересів людини і громадянина. В систему таких принципів автор включає: сталий розвиток, що передбачає рівний підхід до його економічної, соціальної і екологічної складових, і визнання неможливості суспільного прогресу при деградації довкілля; попередження виникнення екологічних ризиків, небезпек, шкідливих впливів на довкілля, життя і здоров'я громадян; платність природокористування та забруднення довкілля; обов'язковість відшкодування екологічної шкоди, заподіяної в результаті порушення вимог законодавства у сфері забезпечення екологічної безпеки; вільний доступ до екологічної інформації; участь всіх зацікавлених сторін у підготовці, обговоренні, прийнятті і реалізації рішень у сфері забезпечення екологічної безпеки; міжнародне співробітництво у сфері екологічної безпеки.

В монографічному дослідженні Ю.А. Краснової є й багато інших положень, висновків і пропозицій, що мають ознаки наукової новизни.

Оцінюючи в цілому монографічну роботу Ю.А. Краснової, слід зазначити, що вона є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу – дослідження теоретико-правових аспектів формування права екологічної безпеки України і мають суттєве значення як для еколоґо-правової науки, навчально-методичної роботи, так і для практики застосування. Результати дослідження можуть бути використані в сфері правозастосування, в правотворчості, при визначенні і реалізації державної політики України у сфері забезпечення екологічної безпеки.

Підсумовуючи вищевикладене, вважаю, що монографія Краснової Юлії Андріївни на тему: «Право екологічної безпеки України: теоретико-правові аспекти» відповідає вимогам, встановленим до такого типу робіт, та може бути рекомендована до друку.